हिन्दी उपन्यासों में आदिवासी जीवन

डॉ. ईश्वरसिंह राठवा

Scanned with OKEN Scanner

ISBN : 978-93-87941-01-4

पुस्तक : हिन्दी उपन्यासों में आदिवासी जीवन

लेखक : डॉ. ईश्वरसिंह राठवा

स्वत्वाधिकार : लेखक

प्रकाशक : माया प्रकाशन

6A/540, आवास विकास

हंसपुरम् कानपुर-208 021

मो. 9451877266, 6393604169

E- mail : mayaprakashankanpur@gmail.com

संस्करण : प्रथम 2018

मूल्य : 850.00

शब्द-सज्जा : विष्णु ग्राफिक्स

नौबस्ता, कानपुर

मुद्रक : श्रीपूजा ऑफसेट

नौबस्ता, कानपुर

जिल्दसाज : तवारक अली, पटकापुर, कानपुर

Hindi Upanyason Me Aadiwasi Jeewan

By : Dr. Ishwar Singh Rathawa

Price : Rs. Eight Hundred Fifty Only

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रम

1.	शुरु करने से पूर्व स्वरूप-विधा के बारे में कुछ....	21 - 46
2.	जंगल के फूल (1960)	47 - 78
3.	धार (1990)	79 - 103
4.	गगन घटा घहरानी (1991)	104 - 131
5.	जहाँ बाँस फूलते हैं (1997)	132 - 163
6.	काला पादरी (2002)	164 - 201
7.	जो इतिहास में नहीं है (2005)	202 - 248
8.	धूणी तपे तीर (2008)	249 - 279
	परिशिष्ट	280 - 280

Scanned with OKEN Scanner

डॉ. ईश्वरसिंह राठवा

जन्म :

1 जून, 1963, भेंसावही

तह. जेतपुर- पावी, जिला-छोटा उदेपुर (गुजरात)- 391160

शिक्षा :

एम.ए., पी-एच.डी. (हिन्दी)

प्रकाशित साहित्य :

भारतीय आदिवासी जीवन

प्रथम संस्करण (2016)

मंडोल-(गुजराती भीली बोली में रचित उपन्यास) का हिन्दी अनुवाद (अप्रकाशित)

अन्य :

प्रादेशिक व राष्ट्रीय विविध पत्र-पत्रिकाओं में गुजराती एवं हिन्दी भाषा में अनेक मौलिक आलेख एवं अनुवाद प्रकाशित।

सम्प्रति :

एसोसिएट प्रोफेसर, हिन्दी विभाग, आदिवासी आर्ट्स एण्ड कॉमर्स कॉलेज, सन्तरामपुर, जिला-महीसागर (गुजरात)- 389260

सम्पर्क :

7 "प्रस्थान त्रयी" नन्दनवन सोसायटी, कॉलेज रोड, नरसिंहपुर, तह. सन्तरामपुर, जिला-महीसागर (गुजरात)

अनुक्रम

- जंगल के फूल (1960)
- धार (1990)
- गगन घटा घहरानी (1991)
- जहाँ बाँस फूलते हैं (1997)
- काला पादरी (2002)
- जो इतिहास में नहीं है (2005)
- धूणी तपे तीर (2008)

Scanned with OKEN Scanner

BAOU
Education for All

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી

(ગુજરાત સરકાર દ્વારા સ્થાપિત)

પ્રથમ વર્ષ બી.એ. - ઈતિહાસ

પેપર - ૧

(મુખ્ય તથા ગૌણ)

HISM / HISS-101

પ્રાચીન ભારતનો ઈતિહાસ

(પ્રાગૈતિહાસિક યુગથી ઈ.સ.ની છઠ્ઠી સદી સુધી)

વિભાગ-૨ ઈ.સ. પૂર્વેની છઠ્ઠી સદીથી મૌર્ય સામ્રાજ્ય સુધી

CamScanner

ડૉ .બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
(ગુજરાત સરકાર દ્વારા સ્થાપિત)

HISM/HISS-101

પ્રાચીન ભારતનો ઈતિહાસ
(પ્રાગૈતિહાસિક યુગથી ઈ.સ.ની છઠ્ઠી સદી સુધી)

વિભાગ-2
ઈ.સ. પૂર્વેની છઠ્ઠી સદીથી મૌર્ય સામ્રાજ્ય સુધી

એકમ-5

ઈ.સ. પૂર્વેની છઠ્ઠી સદીમાં ગૌતમ બુદ્ધ

એકમ-6

ઈ.સ. પૂર્વેની છઠ્ઠી સદીમાં મહાવીર સ્વામી

એકમ-7

જનપદ અને મહાજનપદની શાસન વ્યવસ્થા, સમાજજીવન, વેપાર સિક્કાઓ અને હસ્તકલા

એકમ-8

મગધના રાજ્યોનો વિસ્તાર તથા મૌર્યવંશની સ્થાપના અને સમ્રાટ અશોકની સિદ્ધિઓ

એકમ-9

મૌર્ય સામ્રાજ્યનું વહીવટીતંત્ર તથા અર્થતંત્ર

એકમ-10

મૌર્ય સામ્રાજ્યનું વિઘટન

CamScanner

સંપાદન:

પ્રો. ડૉ. અમી ઉપાધ્યાય	નિયામક, સ્કૂલ ઓફ હ્યુમિનિટીઝ એન્ડ સોશ્યલ સાયન્સિસ, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.
ડૉ. સોનલ ચૌધરી	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી,અમદાવાદ.

વિષય સમિતિ:

ડૉ. સોનલ ચૌધરી	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી,અમદાવાદ
ડૉ.અરુણ વાઘેલા	પ્રોફેસર અને અધ્યક્ષ , ઈતિહાસ વિભાગ, ગુજરાત યુનિવર્સીટી, અમદાવાદ
ડૉ. લલિત પટેલ	પ્રિન્સીપાલ, શ્રી અને શ્રીમતી પી.કે. કોટાવાલા આર્ટસ કોલેજ, પાટણ

પરામર્શન (વિષય):

ડૉ. લલિત પટેલ	પ્રિન્સીપાલ, શ્રી અને શ્રીમતી પી.કે. કોટાવાલા આર્ટસ કોલેજ, પાટણ
ડૉ.પ્રફુલા રાવલ	પ્રોફેસર અને અધ્યક્ષ, ઈતિહાસ વિભાગ, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સીટી ,રાજકોટ
ડૉ. પ્રધુમન ખાચર	અસોસીએટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ, મહિલા કોલેજ, જૂનાગઢ.

લેખન:

ડૉ. સોનલ ચૌધરી	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ . ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.
ડૉ. અમૃત ઠાકોર	અસોસીએટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ ,આદિવાસી આર્ટસ અને કોમર્સ કોલેજ, સંતરામપુર
ડૉ. હરપાલ રાણા	અસોસીએટ પ્રોફેસર, અસોસીએટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ , ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.
ડૉ. મોતી દેવુ	અસોસીએટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ ,ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, સાદરા
ડૉ. સુરેશ પટેલ	અસોસીએટ પ્રોફેસર, ઈતિહાસ વિભાગ ,શેઠ પી.ટી. આર્ટસ અને સાયન્સ કોલેજ, ગોધરા

પરામર્શન (ભાષા) :

ડૉ. હેતલ ગાંધી	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
ડૉ. જાગૃતિ મહેતા	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
ડૉ. દિનેશ ભદ્રેસરિયા	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
ડૉ. દિનુભાઈ ચુડાસમા	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
પ્રા. ઉર્વિકા પટેલ	આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ગુજરાતી, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી

પ્રકાશક: ડૉ. ભાવિન ત્રિવેદી, કાર્યકારી કુલસચિવ, ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.

ISBN "979-93-89909-01-2"

સર્વાધિકાર સુરક્ષિત

આ પાઠ્યપુસ્તક ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટીના ઉપક્રમે વિદ્યાર્થીલક્ષી સ્વઅધ્યયન હેતુથી; દૂરવર્તી શિક્ષણના ઉદ્દેશને કેન્દ્રમાં રાખી તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. જેના સર્વાધિકાર સુરક્ષિત છે. આ અભ્યાસસામગ્રીનો કોઈપણ સ્વરૂપમાં ઉપયોગ કરતાં પહેલાં ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટીની લેખિત પરવાનગી લેવાની રહેશે.

મુદ્રક : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ., અમદાવાદ-૩૮૦૦૨૨

CamScanner

એકમ – 6 ઈ.સ. પૂર્વેની છઠ્ઠી સદીમાં મહાવીર સ્વામી

6.0 ઉદ્દેશો
6.1 પ્રસ્તાવના
6.2 બૌદ્ધ ધર્મ અને જૈનધર્મનાં ઉદયના કારણો
6.2.1 વૈદિકધર્મની જટિલતા
6.2.2 જટિલયજ્ઞો
6.2.3 બ્રાહ્મણોનું પ્રભુત્વ
6.2.4 ખર્ચાળ ધર્મ
6.2.5 વર્ણવ્યવસ્થા
6.2.6 સંસ્કૃતભાષા પ્રત્યેનો અસંતોષ
6.2.7 ઉપનિષદોનો પ્રભાવ
6.3 મહાવીર સ્વામી અને જૈનધર્મ
6.3.1 પૂર્વભૂમિકા
6.3.2 ગૃહત્યાગ
6.3.3 ઉગ્રતપસ્યા
6.3.4 ઉપદેશ
6.3.4.1 પાંચ મહાવ્રતો
6.3.4.2 પાંચ સમિતિ
6.3.4.3 ચાર ભાવના
6.3.4.4 ત્રણ ગુપ્તિ
6.3.4.5 સામયિક અને પ્રતિક્રમણ
6.3.4.6 ત્રિરત્ન
6.4 જૈનધર્મની કેટલીક વિશેષતાઓ
6.4.1 અહિંસા
6.4.2 અનેકાંતવાદ
6.4.3 કર્મ
6.4.4 ઈશ્વર અને પૂજા
6.5 જૈનધર્મના સંપ્રદાયો
6.6 જૈનધર્મનો પ્રચાર
6.7 જૈન ધર્મનો પ્રચાર થવાના કારણો
તમારી પ્રગતિ ચકાસો
6.8 જૈનધર્મની ભારતીય સંસ્કૃતિને દેણ
6.9 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના જવાબો
6.10 સંદર્ભગ્રંથો

CS CamScanner

संपादक-के पी अनमोल

101 महिला ग़ज़लकार

महिला ग़ज़लकार - 101, संस्करण-01 (दिसम्बर 2018) ISBN : 978-93-88517-12-6 ₹350

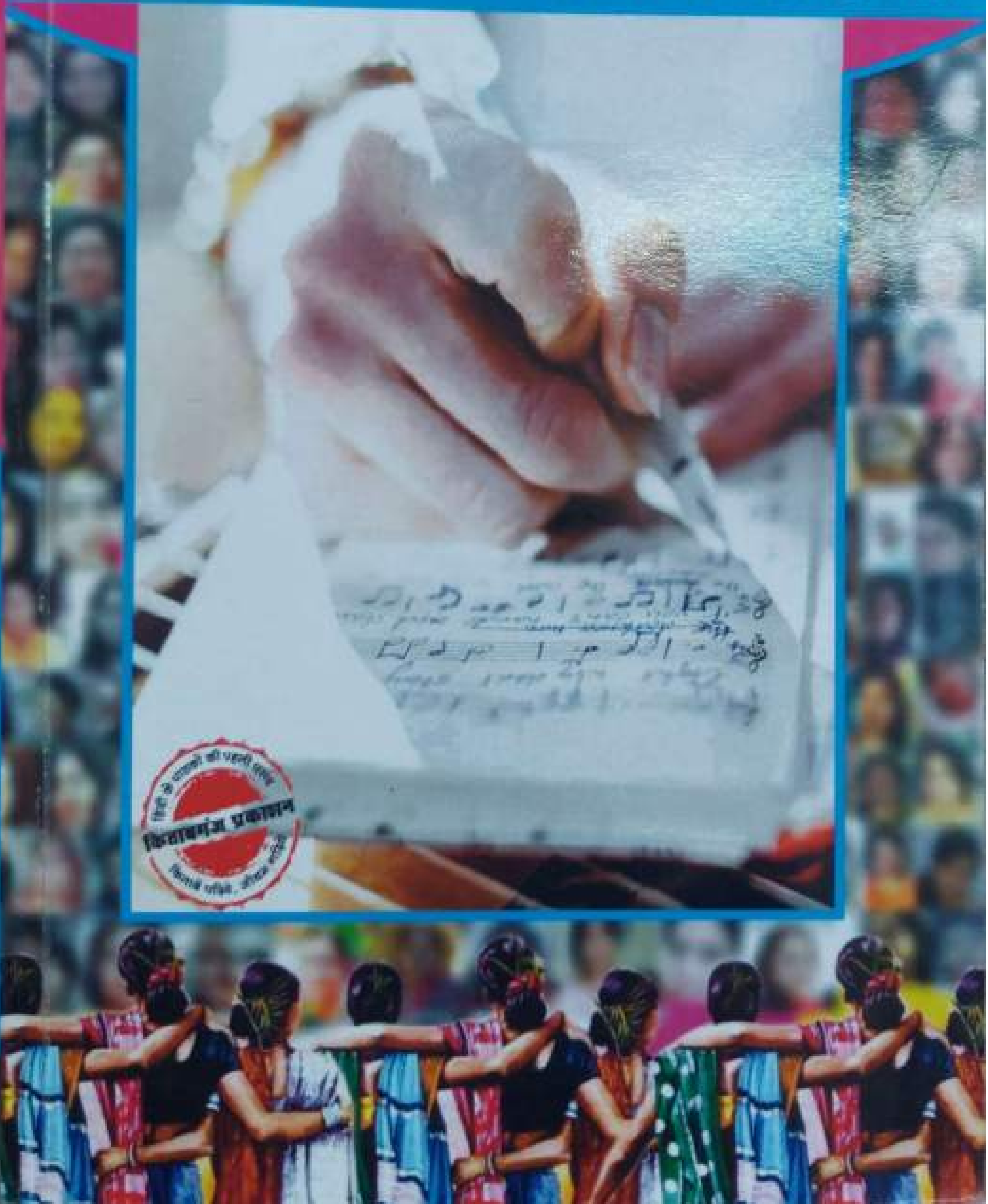

101 महिला ग़ज़लकार द्वारा संपादक के.पी. अनमोल

सर्वाधिकार © किताबगंज प्रकाशन

संस्करण : प्रथम (दिसम्बर 2018)

प्रकाशक : किताबगंज प्रकाशन

(मुख्यालय) : ICS (रेमण्ड शोरूम), राधाकृष्ण मार्केट
SBI बैंक के पास, गंगापुर सिटी-322201
जिला-सवाई माधोपुर (राजस्थान)

(शाखा) : 86/1, जयपुर हाउस, हौज खास विलेज
नई दिल्ली-110019 (भारत)
kitabganj@gmail.com
facebook.com/kitabganjbooks
www.kitabganj.com
+91-8750-660-105

डिजाईनर : वकील ZEE

मुद्रक : बुक फैक्ट्री

ऑनलाईन : www.amazon.in

मूल्य : ₹ 350/- (भारत में)
$ 29.95 (विदेश में)

अं. मा. पु. सं. : 978-93-88517-12-6

विशेष चेतावनी

भारतीय कॉपीराइट एक्ट के तहत प्रस्तुत पुस्तक में निहित समस्त प्रकाशित सामग्री के सर्वाधिकार **किताबगंज प्रकाशन** के पास पूर्णत: सुरक्षित हैं। अतएव कोई भी सज्जन अथवा कम्पनी इस पुस्तक का नाम, टाईटल, कवर डिज़ाईन, चित्र, फोटोग्राफ्स तथा प्रकाशित मैटर को किसी भी तरह से तोड़-मरोड़ कर आंशिक अथवा पूर्ण रूप से किसी पुस्तक, लेख अथवा सामयिक (न्यूज़ पेपर, मैग्जीन इत्यादि) में बिना हमारी लिखित अनुमति के प्रकाशित करने अथवा गायन के लिए उपयोग की कुचेष्टा न करें, अन्यथा समस्त कानूनी हर्जे-ख़र्चे के वे स्वयं ज़िम्मेवार होंगे।

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

51. डॉ. भावना 107
52. भावना दीपक मेहरा 109
53. डॉ मंजु कछावा 'अना' 111
54. मधु गुप्ता 113
55. ममता किरण 115
56. ममता लड़ीवाल 117
57. माधुरी स्वर्णकार 119
58. मालिनी गौतम 121
59. डॉ. मीना नकवी 123
60. डॉ. मीना परिहार 125
61. मीनाक्षी जिजीविषा 127
62. मीनाक्षी बेदबाक 'नाज़' 129
63. मीनेष शर्मा 'अनक़ा' 131
64. मेघा योगी 133
65. रचना सरन 135
66. डॉ. रंजना वर्मा 137
67. रमा प्रवीर वर्मा 139
68. रश्मि सक्सेना 141
69. राजश्री गौड़ 143
70. राजेश कुमारी 'राज' 145
71. रिज़वाना बानो 'इक़रा' 147
72. रूपेन्द्र राज 149
73. रेखा नायक रानो 151
74. रेणु मिश्रा 153
75. वंदना सिंह 155
76. विनिता सुराना 'किरण' 157
77. डॉ. शशि जोशी 'शशी' 159
78. शाइस्ता मेहजबीं 161
79. शिवली सना 163
80. शिल्पा सजल 165
81. शुचि 'भवि' 167
82. शुभा शुक्ला मिश्रा 'अधर' 169
83. श्रद्धा जैन 171
84. संजू शब्दिता 173
85. सरगम अग्रवाल 175
86. सरवत बानो 177
87. सिया सचदेव 179
88. सीमा गुप्ता 181
89. सीमा प्रधान 183
90. सीमा शर्मा मेरठी 185
91. सुनंदा झा 'सीप' 187
92. सुनीता काम्बोज 189
93. सुनीता पाण्डेय 'सुरभि' 191
94. सुमन ढींगरा दुग्गल 193
95. सुमन मिश्रा 195
96. सुमन शर्मा 197
97. सुवर्णा शेखर दीक्षित 199
98. सोनरूपा विशाल 201
99. सोनिया वर्मा 203
100. स्नेहलता 'नीर' 205
101. हेमा चंदानी 'अंजुलि' 207

સિમ્બોલ ઓફ નોલેજ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર

Dr. Kamini Dashora

સંશોધન-સંપાદન

ડૉ. સુનીલ જાદવ

Scanned with OKEN Scanner

SYMBOL OF KNOWLEDGE DR. BABASAHEB AMBEDKAR

By : Dr. SUNIL JADAV

© વિજય જાદવ

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૧૩ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ (ડૉ. આંબેડકર જયંતીની પૂર્વસંધ્યા)

પ્રત : ૧૦૦૦

કિંમત : રૂા. ૩૦૦/-

ISBN : 978-81-925236-1-3

પ્રકાશક :
તથાગત ફાઉન્ડેશન
૭/૧૦૯, રેસકોર્ષ પાર્ક,
એરપોર્ટ ફાટક પાસે,
રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧.

વિક્રેતા :
ઓશન સ્ટેશનરી
બી/૨, શિવશક્તિ કોલોની, શોપ નં. ૩-૪,
અનામિકા સોસાયટી સામે, યુનિવર્સિટી રોડ,
રાજકોટ.

સંપાદકનું સરનામું :
ડૉ. સુનીલ જાદવ
૪૩/૩૦૨, રેસકોર્ષ પાર્ક,
એરપોર્ટ ફાટક પાસે, રાજકોટ.
મો. : ૯૪૨૮૭૨૪૮૮૧

મુદ્રક :
વાસુકિ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ
૧૨, વિજય પ્લોટ, ગોડાઉન રોડ,
રાજકોટ-૩૬૦૦૦૨. ફોન : ૦૨૮૧-૨૪૬૮૧૧૩

Scanned with OKEN Scanner

૪૬.	સામે પૂર તરનારા મહામાનવ ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર	- હરિ દેસાઈ	૨૫૩
૪૭.	આંબેડકર : દલિતો, ફિલ્મ, નાટક વગેરે વગેરે...	- ભરત મહેતા	૨૫૮
૪૮.	નવી પેઢીને આંબેડકરનો વિચાર વારસો ક્યારે ?	- ગૌરાંગ જાની	૨૬૦
૪૯.	હિન્દુ કોડ બિલના વિધાયક : ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર	- ડૉ. નાથાલાલ ગોહિલ	૨૬૨
૫૦.	દલિત ક્રાંતિનું ચાલક : ડૉ. આંબેડકરે લંડનથી ખરીદેલું પ્રિન્ટિંગ મશીન	- ડૉ. પી. એ. પરમાર	૨૬૫
૫૧.	આંબેડકર અને દલિત સાહિત્ય	- નીરવ પટેલ	૨૬૭
૫૨.	ડૉ. આંબેડકરનો વિદેશ અભ્યાસ	- ઉર્વીશ કોઠારી	૨૭૦
૫૩.	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના મતે સમાજની પ્રગતિનો માપદંડ સ્ત્રીઓની પ્રગતિ છે.	- ચંદુ મહેરિયા	૨૭૬
૫૪.	ગોળમેજી પરિષદમાં ડૉ. બાબાસાહેબ : આંબેડકરી ચળવળમાં ગજગામી યોગદાન	- ડૉ. હરિ દેસાઈ	૨૮૨
૫૫.	શિક્ષણક્ષેત્રે ડૉ. બાબાસાહેબ : આંબેડકરનું પ્રદાન	- ડૉ. દેવયાની પરમાર	૨૮૬
૫૬.	ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર : માનવ અધિકારના પ્રણેતા	- ડૉ. કામિની દસોરા	૨૯૧
૫૭.	મહિલાઓના મુક્તિદાતા : ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર	- ડૉ. દેવયાની પરમાર	૨૯૪
૫૮.	મને આંબેડકર ગમે છે કારણ કે...	- પ્રવીણ દરજી	૩૦૦
૫૯.	ડૉ. આંબેડકરની ભેટ : ધર્મપરિવર્તન અને અનામત	- ગૌરાંગ જાની	૩૦૪
૬૦.	ભીમરાવ આંબેડકર: જીવનતવારીખ	- ડૉ. દેવયાની પરમાર	૩૦૬

Scanned with OKEN Scanner

॥ ૫૬ ॥

ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર : માનવ અધિકારના પ્રણેતા

– ડૉ. કામિની દસોરા

સતારાની શાળાથી માંડીને બંધારણના ઘડવૈયા તરીકેનું બિરુદ મેળવ્યા બાદ પણ જેના માનવ અધિકારોનું સતત કોઈને કોઈ સ્વરૂપે હનન થતું જ રહ્યું એવા ડૉ. બાબાસાહેબ ભીમરાવ આંબેડકર સાચા અર્થમાં માનવ અધિકારના પ્રણેતા ગણી શકાય. ડૉ. આંબેડકર એક એવા માનવી તરીકે તેમને મળેલા માનવ અધિકાર ભોગવી શક્યા ન હતાં. ડગલે ને પગલે તેમને ત્રાસ–અપમાન, તિરસ્કાર, અસમાનતા, અસ્પૃશ્યતા જેવી ઘટનાઓનો ભોગ બનવું પડયું હતું. જે કોઈ પણ માનવી માટે ખૂબ જ ગંભીર બાબત ગણી શકાય. ડૉ. આંબેડકરના જીવનમાં બનેલી અનેક ઘટનાઓમાં માનવ અધિકારોનું થતું હનન સ્પષ્ટપણે જોવા મળે છે. આ ઘટનાઓને પોતાની કમજોરી તથા હાર તરીકે નહીં પરંતુ પોતાના જીવનનું લક્ષ્ય બનાવી સ્વયં તથા તેમના જેવા અન્ય લોકોના માનવ અધિકારોના રક્ષણ માટેની લડાઈ તેમણે ત્યારથી જ શરૂ કરી દીધી હતી. એટલું જ નહીં પરંતુ વ્યક્તિને જીવવાનો અધિકાર તથા સન્માનપૂર્વક જીવન જીવવાના અધિકાર મેળવવા તથા અપાવવા માટે તેમણે આંદોલન, સત્યાગ્રહ તથા વિરોધના પગલે પણ નિરંતર પ્રયાસો ચાલુ રાખી સફળતા હાંસલ કરી હતી. આમ, ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે શોષીત, પીડિત, દલિત અને શ્રમજીવીઓ માટે અડીખમ વિરોધ આરંભ્યો, અછૂતોના ઉદ્ધાર માટે તેમના આંદોલનને તેમણે દરેક પ્રકારે વેગ આપવા માંડયો. રાત દિવસ જોયા વિના તેઓ આ જંગમાં સખત પરિશ્રમ દ્વારા ઝઝૂમતા રહ્યા. તેઓ કહેતા : 'તમારી આ દશા જોઈને મારું હૈયું હચમચી ઊઠે છે. તમારી દુર્દશા જોઈને હું ધ્રુજી ઊઠું છું. મારા હૃદયમાં અનુકંપાનો સાગર છલકાય છે. તમારા ચહેરાની આ વ્યથા મારાથી જોઈ શકાતી નથી.' તેઓ બુલંદ નાદે કહેતા : ''જાગો, આંખો ખોલો, એકઠા થાવ અને અન્યાય સામે બંડ પોકારો, અધિકારો માંગો, ન મળે તો છીનવી લો, કયાં સુધી આ બદતર જિંદગીમાં સબળતા રહેશો ? જેઓ આપણને મનુષ્ય નથી ગણતા તેવા પાખંડીઓથી દૂર રહો, ભણો અને હોશિયાર થઈ આપબળે તમારી કેડી કંડારો, જીંદાદિલ બનો પડકારો ઝીલો, મૃત્યુ પર્યંત કોઈપણ તાકાતનો પ્રતિકાર કરો, હારો નહીં, થાકો નહીં, પ્રત્યેક પળે અન્યાયનો સામનો કરો.'' તેમના આ શબ્દોમાં જ માનવી તરીકે મળતા માનવ અધિકારોના હનનનો વિરોધ સ્પષ્ટપણે જોવા મળે છે. તેમના તમામ વિરોધમાં મનુષ્ય તરીકે વ્યકિતને સ્વમાનપૂર્વક જીવન જીવવાની બાબત મુખ્ય ગણાતી હતી.

Scanned with OKEN Scanner